

ЕКОНОМІКА І РЕГІОН

№ 1 (56)
2016

ЕКОНОМІКА И РЕГИОН

ECONOMICS AND REGION

Науковий вісник Полтавського національного технічного
університету імені Юрія Кондратюка

Лютий 2016 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

- ОНИЩЕНКО В.О.** – головний редактор, д.е.н., проф., ректор Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;
- КОМЕЛІНА О.В.** – заступник головного редактора, д.е.н., проф., декан факультету менеджменту і бізнесу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;
- ПТАЩЕНКО Л.О.** – відповідальний секретар, д.е.н., проф., кафедри фінансів і банківської справи Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;
- БРИЖАНЬ І.А.** – д.е.н., доцент кафедри економіки підприємства та управління Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;
- ВАРНАЛІЙ З.С.** – д.е.н., проф., кафедри фінансів Київського національного університету імені Т.Г. Шевченка;
- ВОЛКОВА Н.І.** – к.е.н., доцент кафедри фінансів і банківської справи Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;
- ДУБІЩЕВ В.П.** – д.е.н., проф., завідувач кафедри економічної теорії та регіональної економіки Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;
- КОЗАЧЕНКО Г.В.** – д.е.н., проф., проф. кафедри фінансів і банківської справи Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;
- КОРГАНШВІЛІ Л.Д.** – д.е.н., проф., керівник центру забезпечення якості та наукової діяльності Міжнародної школи туризму Тбіліського державного університету імені І. Джавахішвілі;
- МАЗАРАКІ А.А.** – д.е.н., проф., ректор Київського національного торговельно-економічного університету;
- МОМОТ Т.В.** – д.е.н., проф., завідувач кафедри фінансово-економічної безпеки, обліку та аудиту Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова;
- ОБОЛЕНСЬКА Т.Є.** – д.е.н., проф., проректор з науково-педагогічної роботи Київського національного економічного університету імені В. Гетьмана;
- ПОГОРЕЛОВ Ю.С.** – д.е.н., проф., завідувач кафедри обліку та аудиту Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;
- РОЛЛІНК-САДОВСЬКА Є.** – доктор філософії (PhD), асоц. професор факультету менеджменту Белостоцької Політехніки, м. Белосток (Польща);
- ХВЕСИК М.А.** – д.е.н., проф., директор Інституту природокористування та сталого розвитку НАН України, член-кореспондент УААН;
- ЧЕВГАНОВА В.Я.** – к.е.н., проф., завідувач кафедри економіки підприємства та управління персоналом Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;
- ЧИЧКАЛО-КОНДРАЦЬКА І.Б.** – д.е.н., проф., завідувач кафедри міжнародної економіки та маркетингу Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;
- ШВІЛЬ ЮРГЕН** – доктор наук, проф., Департамент підприємництва та управління/Міжнародний менеджмент та маркетинг. Університет прикладних наук, м. Бранденбург (Німеччина);
- ШИНКАРЕНКО В.** – к.е.н., доц., декан фінансово-економічного факультету Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка;
- ЮРКІВ Н.Я.** – д.е.н., доц., завідувач кафедри управління банківською безпекою Університету банківської справи НБУ.

Журнал "Економіка і регіон" Внесений до переліку
наукових фахових видань України
(наказ МОН України № 1279 від 16.11.2014).

Вид видання – науковий журнал.
Концепція журналу базується на багаторічному науковому, фаховому висвітленні актуальних проблем економіки України і світу.
Основні рубрики: економіка та управління національним господарством; розвиток продуктивних сил і регіональна економіка; економічна теорія та історія економічної думки; світове господарство і міжнародні економічні відносини; економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності); економіка природокористування й охорона навколишнього середовища; демографія, економіка праці, соціальна економіка та політика; гроші, фінанси і кредит; бухгалтерський облік, аналіз та аудит; статистика; математичні методи, моделі й інформаційні технології в економіці; економічна безпека держави та суб'єктів господарювання.

Видається з липня 2003 р. Виходить шість разів на рік. Свідчення про державну реєстрацію КВ 7560, видане 15.07.2003 р. Державним комітетом інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України.

Засновник і видавець журналу – Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка.

Назва, концепція, зміст і дизайн журналу "ЕІР" є інтелектуальною власністю редакції журналу "Економіка і регіон" та охороняється законом про авторські й суміжні права. При передрукуванні посилання на журнал "ЕІР" обов'язкове. Матеріали друкуються мовою оригіналу. Відповідальність за точність поданих даних несуть автори матеріалів, редакція не завжди поділяє думку авторів.

ISSN 2218-1199 (Print)

ISSN 2414-0538 (Online)

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 98763

Рекомендовано до друку Вченою радою Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка (прот. № 13 від 26.02.2016 р.)

Верстка А.О. Чайкіна.

Коректор Я.В. Новічкова.

Здано до набору 15.02.2016 р.

Підписано до друку 26.02.2016 р.

Формат 60x80 1/8. Обл.-видавн. арк. 16,27.

Тираж 300 прим. Замовлення № 133.

Надруковано поліграфцентром Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка. Свідчення про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3130 від 06.03.2008 р.

Адреса: 36011, Полтава, Першотравневий просп., 24.
Тел.: (05322) 2-98-75; e-mail: v171@pntu.edu.ua;
Сайт журналу: <http://eir.pntu.edu.ua/>

ЕКОНОМІКА І РЕГІОН

Vol. 1 (56)
2016

ЕКОНОМІКА І РЕГІОН

ECONOMICS AND REGION

Scientific journal of Poltava National Technical
Yuri Kondratyuk University

February, 2016

Editorial board:

- ONYSHCHENKO V.O. – **Editor-in-Chief**, Doctor of Economics, Professor, Rector of Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University;
- KOMELINA O.V. – **Deputy Chief Editor**, Doctor of Economics, Professor, Dean of the Management and Business Faculty, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University;
- PTASCHENKO L.A. – **Executive Secretary**, Doctor of Economics, Professor, Finance and Banking Department, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University;
- BRYZHAN I.A. – Doctor of Economics, Associate Professor of the Enterprise Economy and Personnel Management Department, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University;
- VARNALIY Z.S. – Doctor of Economics, Professor, Department of Finance, Taras Shevchenko National University of Kyiv;
- VOLKOVA H.I. – PhD, Associate Professor of the Finance and Banking Department, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University;
- DUBISHCHEV V.P. – Doctor of Economics, Professor, Head of Economic Theory and Regional Economics Department, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University;
- KOZACHENKO G.V. – Doctor of Economics, Professor, Finance and Banking Department, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University;
- KORGANASHVILI L.D. – Doctor of Economics, Professor, Head of Quality Assurance and Research Activities Centre of the International Tourism School at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University;
- MAZARAKI A.A. – Doctor of Economics, Professor, Rector of Kyiv National University of Trade and Economics;
- MOMOTOV T.V. – Doctor of Economics, Professor, Head of the of Financial and Economic Security, Accounting and Auditing Department, O.M.Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv;
- OBOLENSKA T.E. – Doctor of Economics, Professor, Vice-rector for Academic Affairs and Research, Vadym Hetman Kyiv National Economic University;
- POGORELOV Yu.S. – Doctor of Economics, Professor, Head of the Accounting and Audit Department, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University;
- ROLLNIK-SADOWSKA E. – Ph.D., Bialystok University of Technology;
- HVESYK M.A. – Doctor of Economics, Professor, Director of the Public Institution “Institute of Environmental Economics and Sustainable Development”, NAS of Ukraine, UAAS Associate Member;
- CHEVGANOVA V.Ya. – PhD, Professor, Head of the Enterprise Economy and Personnel Management Department, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University;
- CHICHKALO-KONDRATSKA I.B. – Doctor of Economics, Professor, Head of the International Economics and Marketing Department, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University;
- SHVIL JURGEN – Sc.D., Professor, Business and Management, International Management and Marketing Department, Brandenburg University of Applied Sciences;
- SHYNKARENKO R.V. – Ph.D., Associate Professor, Dean of the Finance and Economics Faculty, Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University;
- YURKIV N.Y. – Doctor of Economics, Associate Professor, Head of the Banking Security Management Department, University of Banking, NBU.

*Journal “Economics and Region” is included into
The register of specialized scientific publications
of Ukraine (MON of Ukraine Departmental
Order No. 1279 of 16.11.2014).*

Publication – **scientific journal**.
Conceptual paradigm of the journal is based on the long-term scientific and professional treatment of topical problems of the world and Ukrainian economics.

Main milestones: economics and national economy management; productive forces development and regional economy; economics theory and economic thought history; world economy and international economic relations; economics and business administration; economics of nature management and environmental protection; demography, labor economics; social economics and politics; money, finance and credit; accounting, analysis and audit; mathematic methods, models and information technologies in economics; economic security of the state and economic entities.

Issued since July, 2003.
Six issues published yearly.
State Registration Certificate KB 7560, issued 15.07.2003
by the National Committee for the Information Policy,
Television and Radio Broadcasting of Ukraine.

The journal's founder and the owner: Poltava National
Technical Yuri Kondratyuk University.

The name, conceptual paradigm, content and design of the
journal “Economics and Region” is the intellectual property
of the journal's Editorial Board and is copyright.

Pass-through copyright.
Printed in the source language. Liability for the data
precision rests with the authors. The Editorial Board does
not always share the author's opinion.

ISSN 2218-1199 (Print)
ISSN 2414-0538 (Online)
SUBSCRIPTION INDEX 98763

Recommended for publication by the Academic Board of
Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University
(№ 13 of 26.02.2016)

Computer-assisted makeup by A.O. Chaikina
Proof-reader: Ya.V. Novichkova.
Sent to the printer's on 15.02.2016 p.
Signed to print on 26.02.2016 p.
Page size: 60x80 1/8. Published sheets 16,27.
Circulation: 300 copies. Print Order No. 133.

Printed by the Printing and Publishing Centre of Poltava
National Technical Yuri Kondratyuk University. Certificate
of the publishing venture entity registration in the State
Register of editors, manufacturers and distributors of
printed output DK No. 3130 of 06.03.2008.

Address: Pershotravnevyi Avenue, 24, Poltava, 36011.
Phone: (05322) 2-98-75; e-mail: v171@pntu.edu.ua;
the journal's site: <http://eir.pntu.edu.ua>

ГРОШІ, ФІНАНСИ І КРЕДИТ

- 5 Qin Wei, V. Levchenko, Y. Khudolii. Private Banking and Wealth Management: new challenges
- 11 З.В. Герасимчук, О.К. Гоманюк. Аналіз розвитку регіональних ринків банківських послуг в Україні
- 17 В.В. Волкова. Тенденції розвитку страхового ринку в умовах нестійкого ринкового середовища

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

- 25 Л.І. Гальків, Д.В. Гришук. Статистична бібліографія наукових досліджень з проблем процесно-орієнтованого управління в Україні

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ (ЗА ВИДАМИ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ)

- 31 В.В. Гришко, Л.М. Болдирева. Управління транспортною логістикою в умовах євроінтеграції
- 38 В.В. Вахлакова. Інструменти управлінського супроводу екологізації діяльності промислового підприємства
- 47 О.П. Голобородько, О.В. Марченко. Вдосконалення організації інноваційно-інвестиційної діяльності на підприємствах машинобудівної галузі України
- 52 Ю.А. Харченко. Автоматизація процесів управління виробничою діяльністю машинобудівного підприємства
- 58 Н.С. Носань. Стратегічне управління фінансовим оздоровленням підприємства

РОЗВИТОК ПРОДУКТИВНИХ СИЛ І РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

- 65 Л.Г. Богуш. Інноваційність як механізм сталого розвитку і реформування соціального комплексу регіону
- 71 Ю.М. Попова. Маркетингові інструменти оцінювання інвестиційної привабливості регіону

- 77 V.A. Moltusov, M.Y. Batyuta. Innovative method agricultural development of Ukraine

ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА ДЕРЖАВИ ТА СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

- 82 О.В. Тимошенко. Фінансова децентралізація як напрям посилення економічної безпеки регіонів

ДЕМОГРАФІЯ, ЕКОНОМІКА ПРАЦІ, СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА ТА ПОЛІТИКА

- 90 Г.В. Пінковська. Суспільні механізми підтримки сфери культури територіальних громад
- 96 N. Mkheidze, A. Kakutia. Motivation, changes of leadership approaches in different cultures
- 100 Ts. Lomaia, T. Chakhunashvili. Management innovations in primary healthcare (case of Tbilisi children's polyclinics)
- 105 M. Chechelashvili, N. Shavishvili. Intercultural business relations identifiable factors

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК, АНАЛІЗ ТА АУДИТ

- 121 Ю.Ю. Миронова, В.А. Панасенко. Проблеми організації обліку розрахунків з оплати праці на підприємстві
- 127 С.В. Діденко, Я.О. Горбенко. Організація служби внутрішнього аудиту на підприємстві
- 132 О.В. Коба, Н.В. Сагайдак, К.С. Туржанська. Облік витрат на утримання і експлуатацію автотранспорту на підприємстві

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ, МОДЕЛІ Й ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ЕКОНОМІЦІ

- 139 О.Г. Климко, В.С. Рибас. Економіко-математичне моделювання асортименту товарів малого підприємства

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТРАХОВОГО РИНКУ В УМОВАХ НЕСТІЙКОГО РИНКОВОГО СЕРЕДОВИЩА

В.В. Волкова, кандидат економічних наук.

Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка

© Волкова В.В., 2016.

Стаття отримана редакцією 08.02.2016 р.

Вступ. Складовою частиною фінансового ринку України є страховий ринок, розвиток та використання якого в інтересах сталого розвитку національної економіки в умовах інтеграції у світове економічне співтовариство та посилення процесів глобалізації є важливим компонентом національної безпеки. Нині страховий ринок України, як і інші фінансово-кредитні інститути, відчуває вплив світової фінансової кризи, через що він опинився у скрутних умовах. Протягом останніх років розвиток страхового ринку характеризувався падінням попиту на страхові послуги, зменшенням кількості укладених договорів, страховиків і перестраховиків на національних страхових ринках, зниженням страхових премій та виплат.

Огляд останніх джерел досліджень і публікацій. Питаннями формування та розвитку страхового ринку займалися зарубіжні вчені як В. Берг, А. Вагнер, М. Гольцберг, С. Журавін, А. Манес, М. Ротшильд, Г. Фідельман, Л. Хасанбек. Серед вітчизняних науковців слід відмітити таких як В. Бабенко, В. Базилевич, О. Вовчак, О. Гвозденко, В. Гомелля, А. Дегтяр, Ю. Журавльов, Л. Орланюк-Малицька, С. Осадець, Т. Ротова, О. Філонюк, М. Свічинський та інші. Варто зазначити, що більшість робіт вивчають недоліки страхової діяльності, однак недостатнім чином розглядаються або зовсім не вивчаються такі важливі питання, як формування перспективних напрямів розвитку страхового ринку в контексті забезпечення ефективності його функціонування та підвищення конкурентоспроможності.

Мета статті – на основі аналізу сучасного стану українського страхового ринку розробити заходи для вдосконалення процесу його розвитку в умовах нестійкого ринкового середовища.

Основний матеріал і результати. Сучасний страховий ринок набув певного рівня розвитку, але не став достатньо стабільним і за своїми характеристиками не відповідає сучасним завданням розвитку економіки України та вимогам світових страхових ринків у процесі глобалізації. Крім того, відсутність усталеного визначення функцій страхового ринку в теорії та практиці страхування, а також у нормативно-законодавчій базі потребує проведення серйозних досліджень у цьому напрямі.

Як відомо, розвиток українського страхового ринку об'єктивно супроводжується проблемами зростання, які на різних етапах були характерні і для провідних страхових ринків зарубіжних країн. Це в першу чергу недостатній фінансовий потенціал українських страховиків, низька технологічність здійснення страхових операцій, відсутність нормального конкурентного середовища як фактора постійного підвищення якості страхових послуг.

Визначимо сутність страхового ринку. На думку Д. А. Навроцького, страховий ринок є складовою фінансового ринку, яка являє собою особливе соціально-економічне середовище, де об'єктом купівлі-продажу є страховий захист, формується попит і пропозиція на нього, а сукупність усіх його суб'єктів функціонує в системі економічних, фінансових, договірних, інформаційно-консультаційних та інших відносин, котрі обумовлені необхідністю страхової послуги і виникають між ними на всіх етапах її надання [1].

А.В. Криворучко вважає, що страховий ринок слід розглядати як сферу фінансово-економічних відносин між страховиками та страхувальниками з надання страхових послуг і захисту майнових інтересів юридичних осіб і громадян, а також із здійснення відповідної фінансової діяльності в межах чинного законодавства з боку комерційних страхових компаній і фірм чи державних організацій [2].

Цікавою є думка колективу авторів [3], які розглядають страховий ринок як економічний простір, у якому взаємодіють страхувальники (формують попит на страхові послуги), різноманітні за формами організації страхові компанії (страховики, котрі задовольняють попит на послуги), страхові посередники (агенти і брокери), а також організації страхової інфраструктури, асоціації страховиків, консалтингові фірми, навчальні центри.

Найбільш повне визначення страхового ринку наводить, на нашу думку, В.М. Фурман: страховий ринок – це система стійких економічних відносин між покупцями, посередниками і продавцями, а також страховиками й регуляторними органами, пов'язаних із формуванням попиту, пропозиції та ціни на прямий страховий захист і перестрахування, які матеріалізуються у страхових, перестрахувальних та супутніх послугах у певній країні, групі країн чи міжнародному масштабі, що піддається регулюванню [4].

Сучасні науковці Т.А. Говорушко та В.М. Стецюк розглядають страховий ринок як усю сукупність економічних відносин із приводу купівлі-продажу страхових послуг, тобто ринок забезпечує органічний зв'язок між страховиками та страхувальниками, і тут здійснюється обов'язкове визнання страхової послуги як товару страхового ринку [5].

В останньому визначенні страхового ринку є досить важлива особливість, яку інші дослідники не акцентують. У цьому визначенні мова йде не тільки про купівлю-продаж фінансової послуги, а про її створення і споживання.

Слід відмітити, що в Законі України «Про страхування» [6] термін «страховий ринок» розглядається тричі:

1) пункт 6 статті 36: «узагальнення практики страхової діяльності і посередницької діяльності на страховому ринку...»; 2) пункт 12 статті 36: «проведення і координація у визначеному законодавством порядку навчання, підготовки і перепідготовки кадрів та встановлення кваліфікаційних вимог до осіб, які провадять діяльність на страховому ринку...»; 3) пункт 9 статті 37: «здійснювати контроль за достовірністю та повнотою інформації, що надається учасниками страхового ринку».

На основі аналізу наведених визначень для цілей нашого дослідження приймаємо таке формулювання: страховий ринок – це система економіко-правових відносин між покупцями (споживачами, вигодонабувачами), продавцями послуг зі страхування й перестрахування та їхніми посередниками, у результаті яких здійснюється мобілізація, розподіл і перерозподіл грошових коштів з метою реалізації сталого розвитку.

На думку більшості аналітиків у галузі страхування, проблеми українського страхового ринку є наслідком переважно безсистемного розвитку вітчизняної економіки, незавершеності законодавчого регулювання діяльності фінансових інститутів та ринків. До того ж загальний рівень розвитку фінансового ринку залишається досить низьким, а його найрозвинутішою складовою залишаються комерційні банки. Вважається, що фінансовий ринок до цього часу не виконує притаманних йому функцій, зокрема мобілізації капіталу для розвитку реального сектора та ефективного розподілу ресурсів, що є дуже серйозною проблемою, бо саме через виконання вказаних функцій фінансовий ринок сприяє реальному зростанню економіки країни.

Український страховий ринок – один із найперспективніших із погляду потенціалу розвитку. Проте страхуванням в Україні охоплено менш як 10–15% страхового поля, тоді як у країнах Західної Європи – понад 94%. Страхова діяльність в Україні здійснюється виключно страховиками – резидентами України. В окремих випадках, установлених законодавством України, страховиками визнаються державні організації, які створені та діють відповідно до Закону України про страхування. Страхувальниками визнаються юридичні особи та дієздатні громадяни, котрі уклали із страховиками договори страхування або є страхувальниками відповідно до законодавства України [7].

Розглянемо більш детально основні показники функціонування та розвитку страхового ринку. За даними Нацкомфінпослуг, страховий ринок залишається найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків. Загальна кількість страхових компаній станом 30.09.2015 становила 368, у тому числі СК «life» – 50 компаній, СК «non-life» – 318 компаній (станом на 30.09.2014 – 389 компаній, у тому числі СК «life» – 58 компаній, СК «non-life» – 331 компанія). Кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення, так за 9 місяців

2015 року порівняно з аналогічним періодом 2014 року чисельність компаній зменшилася на 21 СК.

Більш детальну інформацію щодо кількості страхових організацій наведено на рис. 1.

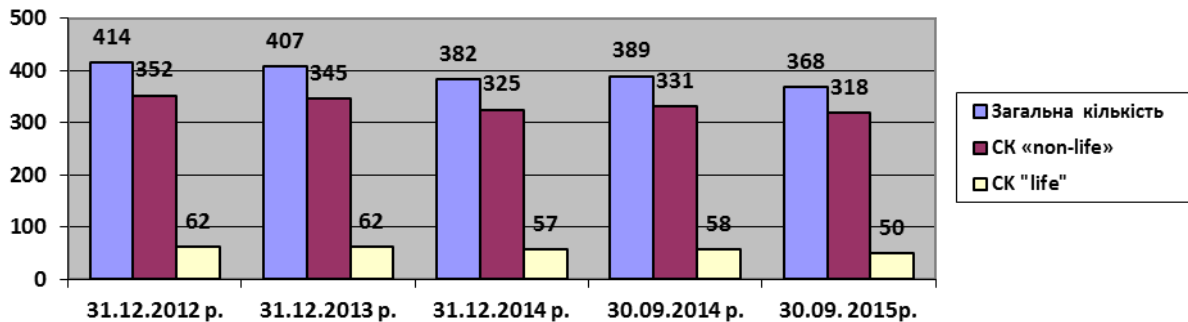

Рис. 1. Динаміка кількості страхових компаній України

Варто відмітити, що за 2014 рік частка валових страхових премій стосовно ВВП становила 1,7%, що на 0,3 в.п. менше порівняно з 2013 роком; частка чистих страхових премій стосовно ВВП за 2014 рік становила 1,2%, що на 0,3 в.п. менше порівняно з відповідним показником 2013 року. Порівняно з 2013 роком на 1 894,6 млн. грн. (6,6%) зменшився обсяг надходжень валових страхових премій, обсяг чистих страхових премій – на 2 958,6 млн. грн. (13,7%). Зниження валових страхових премій відбулося з таких видів страхування, як: страхування майна (зменшення валових страхових платежів на 563,9 млн. грн. (15,0%)); страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (зменшення валових страхових платежів на 472,5 млн. грн. (17,0%)); страхування від нещасних випадків (зниження валових страхових платежів на 468,0 млн. грн. (32,7 %)); страхування відповідальності перед третіми особами (зниження валових страхових платежів на 377,3 млн. грн. (20,8 %)). Чисті страхові премії за 9 місяців 2015 року становили 16 746,4 млн. грн., що складає 77,1% від валових страхових премій.

Збільшилися валові страхові премії з таких видів страхування: страхування фінансових ризиків (зростання валових страхових платежів на 482,3 млн. грн. (12,5%)); страхування вантажів та багажу (збільшення валових страхових платежів на 318,6 млн. грн. (20,9%)); страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів (за додатковими договорами) «Зелена картка» (підвищення валових страхових платежів на 166,1 млн. грн. (38,8%)), медичне страхування (збільшення валових страхових платежів на 137,9 млн. грн. (9,3%)). Питома вага чистих страхових премій у валових страхових преміях за 2014 рік становила 69,5%, що на 5,7 в.п. менше порівняно з 2013 роком. Валові страхові премії, отримані страховиками при страхуванні та перестраховуванні ризиків від страхувальників та перестраховальників за 9 місяців 2015 року становили 21 718,7 млн. грн. з них: 7 269,2 млн. грн. (33,5%) надійшли від фізичних осіб; 14 449,5 млн. грн. (66,5%) – від юридичних осіб. Детальну інформацію про склад чистих страхових премій за 9 місяців 2015 р. подану на рисунку 2. Як видно з рисунка 2, за 9 місяців 2015 року сума отриманих страховиками валових премій з видів страхування, інших, ніж страхування життя, становила 20 215,4 млн. грн. (або 93,1% від загальної суми страхових премій), а зі страхування життя – 1 503,3 млн. грн. (або 6,9% від загальної суми страхових премій).

Обсяг валових страхових виплат/відшкодування порівняно з 2013 роком збільшився на 413,6 млн. грн. (8,9%), обсяг чистих страхових виплат – на 326,4 млн. грн. (7,1%). У структурі чистих страхових виплат відбулися зміни в розрізі видів страхування. Так збільшилася частка страхових виплат за такими видами страхування: страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ (з 1,5 до 3,3%), страхування життя (з 3,3 до 4,9%), медичне страхування (безперервне страхування здоров'я) (з 22,1 до 22,7%), страхування майна (з 3,0 до 3,5%). Водночас частка чистих страхових виплат зі страхування фінансових ризиків значно скоротилася (з 2,0 до 0,9%) також зменшилась частка виплат зі страхування кредитів (з 2,2 до 1,2 %).

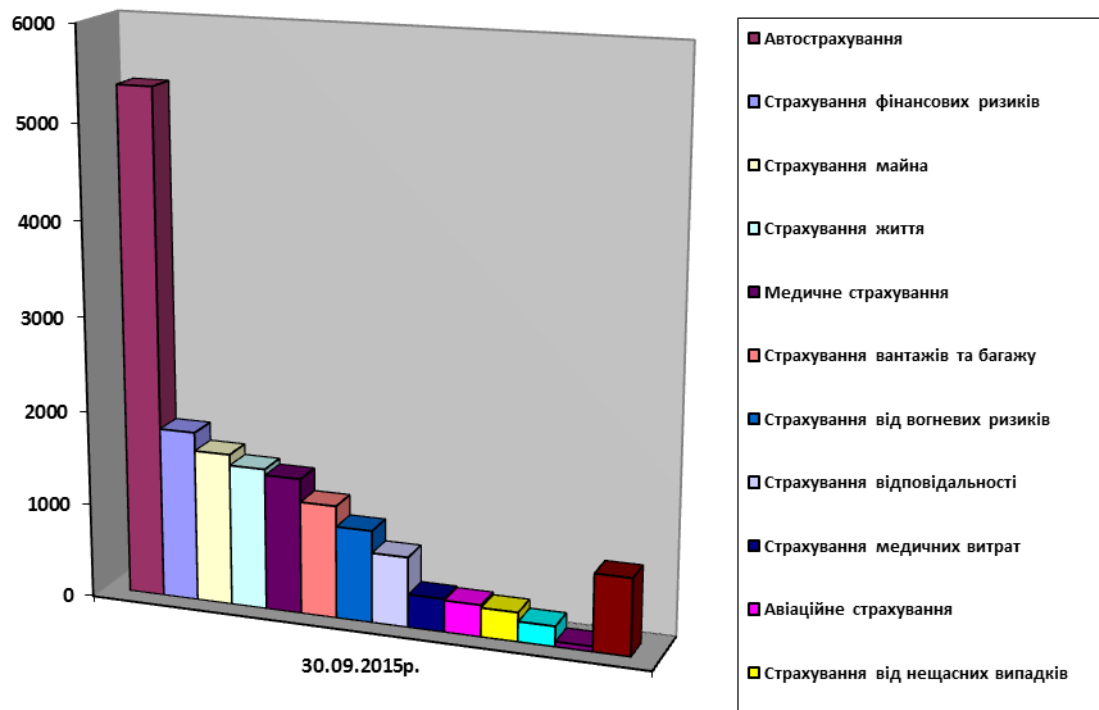

Рис. 2. Склад чистих страхових премій за 9 місяців 2015 року

Частка чистих страхових виплат з автострахування (КАСКО, ОСЦПВ, «Зелена картка») залишилася на рівні 2013 року (56,1%). Рівень валових страхових виплат у 2014 році порівняно з аналогічним періодом 2013 року (16,2%) збільшився на 2,7 в.п. та становив 18,9%. Підвищення рівня валових страхових виплат пов'язане зі зменшенням надходжень валових страхових платежів (-6,6%) при збільшенні валових страхових виплат (+8,9%). Високий рівень валових та чистих страхових виплат у 2014 р. спостерігався з медичного страхування – 68,2% та 73,6%, за видами добровільного особистого страхування – 42,0% та 49,0%, з обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 37,6 % та 39,0 % відповідно. Зростання обсягів валових страхових виплат за 9 місяців 2015 року мало місце в усіх основних системоутворюючих видах страхування. Так збільшилися валові страхові виплати з таких видів страхування, як: страхування життя (збільшення валових страхових виплат на 228,5 млн. грн. (у 2,6 рази)) та автострахування (підвищення валових страхових платежів на 257,5 млн. грн. (12,5%)). Значно збільшилися також валові страхові виплати зі страхування фінансових ризиків на 301,5 млн. грн. (у 8,6 разу) та страхування майна на 170,7 млн. грн. (у 2,2 разу). Разом з тим, зменшилися валові страхові виплати зі страхування від вогневих ризиків та ризиків стихійних явищ на 67,8 млн. грн. (53,1%). Високий рівень валових та чистих страхових виплат спостерігається з медичного страхування – 58,3 і 59,7%, за видами добровільного особистого страхування – 43,9 та 46,0%, страхування життя – 25,0%, з обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів – 33,2 і 33,5% відповідно.

Операції вихідного перестрахування за 2014 рік зросли на 11,0% з 8 744,8 до 9 704,2 млн. грн. На збільшення операцій вихідного перестрахування за 2014 рік вплинуло підвищення на 15,0% перестрахування всередині країни. При цьому на 6,4% зменшилась операції з перестрахування зі страховиками-нерезидентами. У сучасних умовах українські страхові компанії з метою економії скорочують витрати на перестрахування у рейтингових перестраховиків-нерезидентів. Це цілком зрозуміло, тим більше, що міжнародне перестрахування з 2009 р. подорожчало на 60–80%. Однак збільшення внутрішнього перестрахування у кризовій ситуації не можна вважати виправданим заходом, оскільки, як зауважують самі страховики, часто таке перестрахування зводиться до «простого обміну ризиками і грошима» і не означає придбання реальної перестрахової ємності) [9]. Порівняно з аналогічним періодом 2013 року зросли й такі показники, як загальні активи страховиків

(5,8%) та активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування» для представлення коштів страхових резервів (6,9%). Операції вихідного перестраховання за 9 місяців 2015 року збільшилися з 4499,3 до 6 726,3 млн. грн. за рахунок збільшення на 1 534,7 млн. грн. перестраховання всередині країни та зростання на 692,3 млн. грн. операцій з перестраховання із страховиками-нерезидентами. Структуру вихідного перестраховання за видами страхування станом на 30.09.2015 (млн. грн.) зображено на рисунку 3.

Рис. 3. Структура вихідного перестраховання за видами страхування

Станом на 31.12.2014 показник загального обсягу сплачених статутних капіталів незначною мірою відхилився від аналогічного показника станом на аналогічну дату минулого року (станом на 31.12.2013 – 15 232,5 млн. грн., станом на 31.12.2014 – 15 120,9 млн. грн.). Як відомо, кожний страховик в Україні створює певні резерви, які повинні забезпечити виконання його зобов'язань за майбутніми виплатами страхових сум і страхового відшкодування, а також підвищити надійність та платоспроможність страхової компанії. Динаміку страхових резервів у розрізі видів наведено на рисунках 4 і 5.

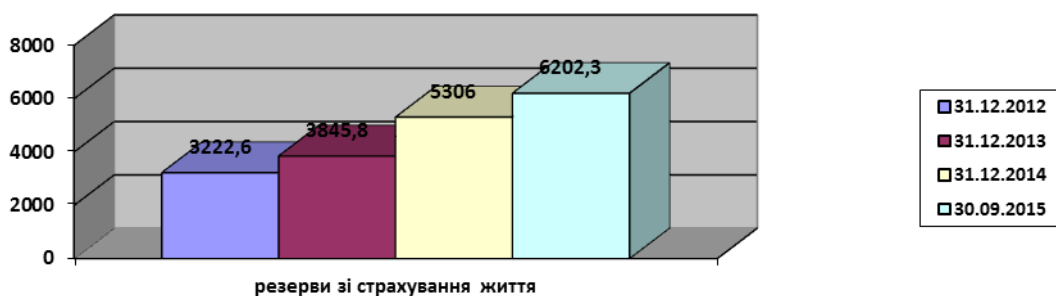

Рис. 4. Динаміка резервів зі страхування життя

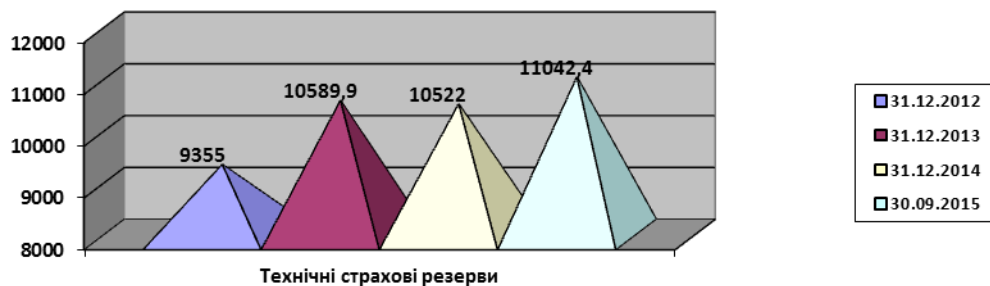

Рис. 5. Динаміка технічних страхових резервів

Як видно з рисунків, страхові резерви станом на 31.12.2014 зросли на 9,6% порівняно з аналогічною датою 2013 року. При цьому технічні страхові резерви зменшилися на 0,6%, а резерви зі страхування життя, навпаки, збільшилися на 38,0%. Страхові резерви станом на 30.09.2015 зросли на 21,3% порівняно з аналогічною датою 2014 року, при цьому технічні резерви – на 17,5%, а резерви зі страхування життя – на 28,7%. Порівняно з аналогічною датою 2014 року зменшилися такі показники, як загальні активи страховиків (11,1%); активи, визначені ст. 31 Закону України «Про страхування» для представлення коштів страхових резервів (1,4%) та обсяг сплачених статутних капіталів (4,3%).

Серед основних факторів, які негативно вплинули на стан розвитку страхового ринку впродовж останніх років, визначимо:

- ✓ зростання тарифів на страхові послуги для забезпечення достатності коштів для формування страхових резервів внаслідок інфляційних процесів;
- ✓ військові дії на сході країни, внаслідок яких відбувається зменшення страхових премій по ринку приблизно на 20%;
- ✓ обмеження бюджетів корпоративних клієнтів у результаті зниження їх ділової активності та зростання продуктивних витрат;
- ✓ низький рівень якості активів страхових компаній за рахунок завищення вартості цінних паперів, розміщення депозитів у проблемних банківських установах;
- ✓ зниження попиту на страхові послуги в умовах зниження платоспроможності населення країни, низький рівень довіри до вітчизняних фінансових установ;
- ✓ низька страхова культура населення країни;
- ✓ необхідність забезпечення страховиками своєчасного здійснення страхових виплат за договорами довгострокового страхування життя;
- ✓ відсутність механізмів податкового стимулювання інвестиційної активності страхових компаній;
- ✓ відсутність чіткої політики у сфері державного регулювання й ефективного нагляду за діяльністю суб'єктів ринку.

Отже, з метою стабілізації ситуації на страховому ринку з боку державних органів та органів саморегулювання необхідно вжити таких заходів:

- сформувати робочу групу за участю представників ринку, регулятора й інших зацікавлених осіб з метою доопрацювання та затвердження Програми розвитку страхового ринку України до 2020 р;
- внести зміни до порядку надання звітності страховиками, що дасть можливість посилити нагляд за якістю і структурою активів;
- відновити довіру населення та юридичних осіб до страховиків;
- підвищити вимоги до джерел формування статутного капіталу страховиків;
- стимулювати розвиток системи перестрахування;
- збільшити капіталізацію українських страховиків і конкурентоспроможність національного страхового ринку;
- стимулювати страховиків до отримання міжнародних рейтингів фінансової стійкості;
- доопрацювати законопроект та впровадити Закон «Про загальнообов'язкове державне соціальне медичне страхування», внести зміни до діючого податкового законодавства та привести їх у відповідність до існуючих економічних реалій;
- мінімізувати можливості зловживання державною владою при контролі діяльності страховиків та використанні грошових фондів МТСБУ;
- посилити контроль за діяльністю страховиків з боку органів страхового нагляду за операціями й упровадити зміни щодо порядку оподаткування страховиків з метою мінімізації фінансових схем;
- створювати об'єднання страховиків з метою підвищення їх надійності та платоспроможності;
- підвищити прозорість діяльності вітчизняних страховиків.

Висновки. Отже, після розгляду окремих точок зору на сутність страхового ринку запропоновано власне тлумачення цього поняття. Установлено, що страховий ринок є найбільш капіталізованим серед інших небанківських фінансових ринків. Відображено збільшення операцій вихідного перестраховування останнім часом. Наголошено на тенденції збільшення інших показників страхового ринку.

На підставі проведеного аналізу виділено фактори, які негативно вплинули на стан розвитку страхового ринку України. Отримали подальший розвиток заходи стабілізації ситуації на страховому ринку, що сприятимуть подоланню кризових явищ на ньому, значно поліпшить фінансовий стан страхових компаній, позитивно вплинуть на розвиток фінансового сектора України та його міжнародний рейтинг.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Навороцький Д. А. Формування страхового ринку України : автореф. дис. ... канд. екон. наук / Д. А. Навороцький; [Інститут економічного прогнозування НАНУ]. – К., 2005. – 16 с.
2. Говорушко Т. А. Страхові послуги: підручник / Т. А. Говорушко. – К. : Центр учбової літератури, 2011. – 376 с.
3. Страхування: підручник / керівник авт. кол. і наук. ред. С. С. Осадець. – К. : КНЕУ, 2006. – 528 с.
4. Фурман В. М. Страховий ринок в Україні : проблеми становлення та стратегії розвитку : автореф. дис. ... доктора економічних наук / В. М. Фурман; [Державна установа «Інститут економіки та прогнозування НАНУ»] – К., 2006. – 36 с.
5. Страхування: навчальний посібник / Т.А. Говорушко, В.М. Стецюк; за ред. Т. А. Говорушко. – К.: – Львів: «Магнолія 2006», 2014. – 328 с.
6. Про внесення змін до Закону України «Про страхування»: Закон України від 07.07.2005 № 2774 – VI.91 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>
7. Пономарьова О. Б. Визначення проблем страхового ринку та їх вирішення / А. В. Бодня, М. А. Іванченко, О. Б. Пономарьова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. [Електронний ресурс]- Режим доступу: <http://global-national.in.ua/archive/5-2015/166.pdf>
8. Страховий ринок України. Державна комісія з регулювання ринків фінансових послуг в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dfp.gov.ua>
9. Рудой А. СК экономят на разделении рисков / А. Рудой [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://infostrax.com.ua>

UDC 368.013

Volkova Valeria Valeryevna, Candidate of Economic Sciences. Poltava National Technical Yuri Kondratyuk University. **Tendencies of development of the insurance market in the conditions of the unstable market environment.** The essence of the insurance market is investigated. Problems of the insurance market of Ukraine at the present stage of development are proved. Insurers are defined as capable citizens who signed the contract with insurers. Sufficient capitalization of the domestic insurance market is defined. The structure and a condition of the insurance premiums got by insurers is characterized. The increase in level of insurance compensations in recent years is defined. Increase of a role of reinsurance within the country is designated. The structure of reinsurance on types of insurance is reflected. Dynamics the insurance of reserves is given in a section of types. Limiting factors of development of the insurance market of Ukraine are defined. Important factor is lack of accurate policy of state regulation and effective supervision of subjects of the insurance market. Actions of improvement of a condition of the domestic insurance market are offered.

Keywords: insurance market, globalization, unstable market environment, insurance company, insurance reserves, reinsurance, insurance payments, insurance premiums.

УДК 368.013

Волкова Валерия Валерьевна, кандидат экономических наук, доцент, Полтавский национальный технический университет имени Юрия Кондратюка. **Тенденции развития страхового рынка в условиях нестабильной рыночной среды.** Исследована сущность страхового рынка. Обоснованы проблемы страхового рынка Украины на современном этапе развития. Определена достаточная капитализация отечественного страхового рынка. Охарактеризованы состав и состояние страховых премий, полученных страховщиками. Определено увеличение уровня страховых возмещений за последние годы. Обозначено повышение роли перестрахования внутри страны. Приведена динамика страховых резервов в разрезе видов. Определены сдерживающие факторы развития страхового рынка Украины. Предложены мероприятия по улучшению состояния отечественного страхового рынка.

Ключевые слова: страховой рынок, глобализация, нестабильная рыночная среда, страховая компания, страховые резервы, перестрахование, страховые выплаты, страховые премии.

УДК 368.013

Волкова Валерія Валеріївна, кандидат економічних наук, доцент, Полтавський національний університет імені Юрія Кондратюка. **Тенденції розвитку страхового ринку в умовах нестійкого ринкового середовища.** Досліджено сутність страхового ринку. Обґрунтовано проблеми страхового ринку України на сучасному етапі розвитку. Визначено достатню капіталізацію вітчизняного страхового ринку. Схарактеризовано склад та обсяг страхових премій, отриманих страховиками. Визначено збільшення рівня страхових відшкодувань упродовж останнього часу. Зазначено підвищення ролі перестрахування всередині країни. Наведено динаміку страхових резервів у розрізі видів. Визначено стримуючі фактори розвитку страхового ринку України. Запропоновано заходи щодо поліпшення стану вітчизняного страхового ринку.

Ключові слова: страховий ринок, глобалізація, нестійке ринкове середовище, страхова компанія, страхові резерви, перестрахування, страхові виплати, страхові премії.